

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ESHITISH VA GAPIRISH KO'NIKMALARI

*Umarova Ozodxon Abduvaloyevna
Hamroqulova Habiba Saitmurodovna
Jizzax viloyati Sharof Rashidov tumani
15-umumiy o'rta ta'lim maktabining
Boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi*

Anotatsiya: Ushbu maqolada maktab yoshdagi bolalarga gapirish va tinglash ko'nikmasini oshirishning muhim tavsiyalari yoritib berilgan. Bizga ma'lumki, bugungi rivojlanayotgan davrda til bilish juda muhim o'rinda turadi. Samarali suhbatlar o'tkazish o'quvchilardan chuqur tinglashni, aytilganlar haqida fikr yuritishni, fikrlarni aniq ifodalashni, diqqatni jamlashni, chuqur savollar berishni, hurmat bilan bahslashishni va olingan ma'lumotlarni tushunishni rivojlantirishni talab qiladi. O'quvchilarga maktab ichida ham, tashqarisida ham muvaffaqiyatli suhbatlar o'tkazishga yordam beradi. Suhbat ko'nikmalarini o'rgatish va mashq qilish uchun vaqt ajratish hamkorlikda ishlash jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni oldini olish yoki minimallashtirishga yordam beradi va o'quvchilarga o'zaro ta'sir va o'rganishga yanada chuqurroq investitsiya qilish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Interaktiv, investetsiya, multimedia, talaffuz, grammatika, nutq, faol tinglash.

Abstract: This article highlights important recommendations for improving speaking and listening skills for school-aged children. As we know, in today's developing era, language skills are very important. Conducting effective conversations requires students to listen deeply, think about what is said, express ideas clearly, focus, ask deep questions, argue respectfully, and develop an understanding of the information received. Helps students have successful conversations both inside and outside of school. Taking the time to teach and practice conversational skills can help prevent or minimize potential problems in collaboration and allow students to be more deeply invested in interaction and learning.

Keywords: Interactive, investment, multimedia, pronunciation, grammar, speech, active listening.

Hozirgi kunda yurtimizda chet tillarni o'rganishga katta e'tibor qaratilmoqda. Yurtboshimiz Shavkat Mirziyoyev til o'rganish uchun barcha shart-sharoitlarni yaratib bermoqda. Boshlang'ich sinf o'quvchilarga ingliz tili chet tili sifatida o'qitilmoqda. Bizga ma'lumki, har qanday tilda to'rtta asosiy ko'nikma mavjud. Bular, eshitish, gapirish, o'qish va yozishdir. Eshitish va gapirish ko'nikmalari bir-biriga uzviy bog'liqligi hammaga yaxshi ma'lumdir. "Chet tilini o'qitishda tinglash yoki tinglab

tushunish eng muhim tarkibiy qismlarga qismlardan biri hisoblanadi. Til o'rganishda tinglash bu aloqa jarayonidagi xabarlarini to'g'ri qabul qilish va izohlash qobiliyatidir. Tinglash bu-tovushlarga e'tibor berish va ulardan ma'no olishga harakat qilishdir"- deydi Turdiyeva Dilobar Zafarjanovna [2,13].

Tinglash qobiliyatini rivojlantirishning samarali, zamonaviy usullari bilan birga interaktiv mashqlar va multimedia manbalari ham mavjud. Eshitish va gapirish ko'nikmalarini amaliy mashqlarsiz rivojlantirishning iloji yo'q. Ayniqsa, yosh bolalar ta'lim berayotgan o'qituvchining metodikasi kuchli bo'lishi kerak sababi ularda birdaniga qiziqishi so'nib qolishi mumkin va yosh bolalar o'yinqaroq bo'lganligi sababli tezda zerikib qolishi mumkin. Shuning uchun darslarni qiziqarli o'yinlar va mashg'ulotlar orqali o'tgan ma'qul.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarda dastlab to'g'ri talaffuzni rivojlantirish lozim. Bilamizki, gapirish ko'nikmasining rivojlanishi turli xil subkompetensiyalardan iborat. Ushbu kichik ko'nikmalar talaffuz, gramatika, so'z va lug'at boyligidir [1,433].

Boshlang'ich sinf o'quvchilarga vazifalarni ko'p yuklash ham ularda qiziqishni so'ndirishga olib keladi. Gapirish ko'nikmasini rivojlantirish uchun qiziqishni so'ndirishga olib keladi. Gapirish ko'nikmasini rivojlantirish uchun o'tiladigan grammatik mashqlar va yodlash uchun beriladigan lug'atlar ham aynan ularning darajasiga mos bo'lishi kerak. Gapirish ko'nikmasini rivojlantirish uchun dastlab o'quvchilarga qisqa-qisqa matnlar yodlatgan ma'qul. "Sinfda muloqotni rivojlantirishda iloji boricha tez-tez og'zaki sinovlar o'tkazish kerak. Lug'at va grammatika har doim ham yozma ravishda tekshirilishi shart emas, aksincha ular suhbat vazifasi sifatida tekshirilishi kerak. Nutq ko'nikmasini rivojlantirishning yagona bir tipologiyasi mavjud emas. Nutq vositalarining doirasi keng va xilma-xil bo'lishi kerak"- deb ta'kidlaydi Gulnoza Azamatova [1,435].

O'qituvchi boshlang'ich sinf o'quvchilarga sodda tilda dars o'tishi kerak. Boshida o'quvchilarning hammasi o'qituvchining gaplariga tushunolmaydi, shuning uchun o'qituvchi bitta qisqa gap aytib orqasidan tarjimasini ham aytishi lozim. Bu ham tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirish uchun qanchadir miqdorda albatta o'z hissasini qo'shadi. Tushunarsiz bo'lgan nutq "shovqin" bo'lib, o'quvchilar tilni o'zlashtirmaydi. Shuning uchun o'qituvchi o'quvchilarning til bilish darajasini tahlil qilishi hamda ularning tushunishi uchun nutqni sozlashi juda muhim hisoblanadi [3,84]

Gapirish va tinglash savodxonlik ko'nikmalarining muhim to'plami bo'lib, bolalarning ko'plab keyingi o'rganishlari uchun asos yaratadi. Tinglash ma'ruzachi nima deyotganini eshitish va tushunish uchun diqqatni so'zlovchiga qaratishning asosiy mahoratini talab qiladi. Gapirish mahorati o'quvchilardan navbatma-navbat turishni, ishonchli gapirishni, mavzuda qolishni va aniq gapirishni talab qiladi.

Tinglash va gapirish qobiliyatlari bizga boshqalar bilan samarali muloqot qilish imkonini beradi. Muloqot oddiygina gapirish va boshqa odamlarni eshitish

qobiliyatidan ko'proq narsani o'z ichiga oladi. Yaxshi tinglash va gapirish ko'nikmalariga ega bo'lish juda muhim, chunki bu bizga tilni muayyan vaziyatlarga moslashtirishga va boshqalarning fikrlarini hisobga olgan holda fikrlarni muvaffaqiyatli baham ko'rish qobiliyatini oshirishga imkon beradi. Tinglash va gapirish qobiliyatlari "tashqi" dunyoga ham tayyorlaydi. Misol uchun, intervyuda suhbatdoshga diqqatli ekanligi va ishonchli ifoda eta olishni ko'rsatish kerak. Gapirish va tinglash ko'nikmalari - bu biz sinfda samarali va ehtiyotkorlik bilan muloqot qilish uchun foydalanadigan xatti- harakatlardir. Gapirish va tinglash qobiliyatlarining bir nechta misollarini ko'rib chiqing.

Tinglash:

- Ular gaplashayotganda ma'ruzachiga qarash.
- Ma'ruzachining gapini tan olish uchun mos imo-ishora va harakatlar qilish.

Misol uchun, bosh irg'ab, tegishli izohlar berish.

- Savol berishdan oldin qo'lini ko'tarish.

Gapirish:

• "Ichki ovozlar" dan foydalanish va vaziyatga mos keladigan ovoz balandligida gapirish.

- Tegishli savollarni bera olish.

Bolalar tug'ilishdan boshlab muhim nutq va tinglash qobiliyatlarini rivojlantiradilar va ular boshlang'ich ta'limda muhim yo'nalish bo'ladi. Bolalar boshlang'ich ta'limni boshlashdan oldin, ular tovushlarni tan olish, faol tinglash va atrofdagilarni gapirishga imkon berish uchun nutq tili va tinglash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bolalar bilan qiziqarli yoki muhim bo'lgan narsalarni baham ko'rganda u bilan suhbatlashish va uni tinglash uchun kundalik imkoniyatlardan foydalanish kerak. Bolalarga tabassum, qo'llab-quvvatlovchi so'zlar va imo-ishoralar bilan gapirayotganda nima deyayotganiga qiziqish bildirish kerak.

Maktab yoshidagi bolalarni gapirish va eshitish ko'nikmasini oshirish uchun muhim tavsiyalar quyidagicha;

1. O'quvchingiz gaplashayotganda uning gapiga aralashishdan saqlaning.
2. O'quvchingiz gapirayotganda bosh chayqab, jilmayib, qo'llab-quvvatlovchi so'zlarni aytish orqali ijobiy fikr bildiring.
3. Birgalikda yurish yoki sayohat qilishda ko'cha nomlari va belgilarning ma'nosi haqida gapirib boring.
4. O'quvchingiz o'zi uchun qiziqarli yoki muhim bo'lgan narsalarni baham ko'rganda u bilan suhbatlashish va uni tinglash uchun kundalik imkoniyatlardan foydalaning.
5. O'quvchingiz aytilgan gaplarini eslab qolishda qiynalayotgan bo'lsa, uni aytilgan gaplarni ongida takrorlashga, so'ngra o'z so'zlari bilan aytib berishga undash yaxshidir. Agar biror vazifani bajarish kerak bo'lsa, eslatma qilish yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bolalarda tinglash va gapirish ko'nikmasini yaxshilash, ko'pkina nizolarni hal qiladi va munosabatlarni yaxshilashga yordam beradi. Darsda samarali tinglash kamroq xatolarga, kamroq vaqt sarflashga va aniqlikni oshirishga yordam beradi. Samarali tinglash do'stlik va martaba o'rnatishga ham yordam beradi. Gapirish ko'nikmasi esa, bizga aloqalarni o'rnatishga imkon beradi. Muloqot ko'nikmalarisiz, ta'lim dunyosida, ish dunyosida va hayotda rivojlanish qobiliyati deyarli imkonsiz bo'lar edi. Agar bolalar tinglashda yaxshi bo'lsa, suhbatni muvaffaqiyatli o'tkazishi mumkin. Tinglash nafaqat so'z boyligimizni oshirishga, balki ingliz tilida so'zlashish ko'nikmalarimizni oshirishga ham yordam beradi. Shunday qilib, maktab o'quvchilari tinglashga katta e'tibor qaratsa, boshqa ko'nikmalarni ham yaxshilashga imkon tug'iladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azamatova Gulnoza Sunnatovna "Chet tillarini o'qitishda gapirish ko'nikmasini rivojlantiruvchi mashqlar tipalogiyasi" (433-435-sahifa)
2. Turdiyeva Dilobar Zafarjanovna "Chet tilini o'qitishda eshitish ko'nikmasini rivojlantiruvchi interfaol usullarning ahamiyati" (13-sahifa)
3. Ubaydullayeva Maftunaxon Omonboy qizi, Oxonov Shohmurod Ahmadzoda "Ways to effectively developing learners' listening and comprehension skills in foreingn language teaching International Conference on Innovation in Applied Sciences, Education and Humanities" (84-sahifa)